

INTERVJU MED SVEN LARSSON, FRIGGESUND, 14/8 1970

- - Då tänkte jag börja fråga när herr Larsson är född?
- Ja, D'ä den 2/4 1898.
- Var då någonstans?
- I Gnarp. Född i Gnarp. Flytta hit te Skärås då jag va sex år gammal.
- Vad gjorde föräldrarna för någonting?
- Han va kolare. Jaha, han va kolare farsan, så jag blev ju kolarpojke jag. Så jag har ju kola mycke själv ja. Mycke mycke har ja kola. Både här å oppe i Härjedalen har jag kola. Jag var mä på tretti miler där en höst, tretti miler på en höst.
- Men det var mycket.
- Jaa. Så då kom man där, i dä jobbe. Dä är ett lite riskabelt jobb.
- Ja, kan Ni berätta hur man reser en mila, för det kan inte jag någonting om?
- Ja dä är så mycke dä mä en mila - ja, man börjer å göre en botten då, om jag ska berätta, jag gör väl dä då. Man börjer göre en botten, skotte ut'en då, så stor som man vill ha'n. Då tar man å mäter ut e stång så man räkner i fot så här. Å sen då så räkner man, när man har tage två fot så här då börjer man å räkna då, å då blir'e en famn för var fot på ett ungefär. Hur stor mila vi vill ha då så får vi göra den där stången så lång då. Å sen så går man runt mä den där då, å staker ut botten så den blir rund så här. Å sen då ska vi sätta opp kuggen i mitten. Å han ska väl va precis i mitten han då förstås, å då så ska han stå alldeles lodrätt han, alldeles precis rätt. Å sen då sen man har de där då får'en hugga in mä tre störr. Då står han. Ja sen börjar man å - ja, gammalt tebaks fanns dä ingen bro, men nu så sen vi börja på vart ... eller börja på vare mä lite mera, då vart dä så vi la bro. Å dä fick jag se första gången då jag var bara en fjorton år. Då skulle jag skotta ut nån gammal kolbotten, å så stupa jag i jörn unner... å då så - så jag sprang hem te farsan å berätta de där för han att jag stupa i en bro. Ja, då vart dä så att då skulle vi lägga broa förstås. Å dä gjorde vi, men en där bron han låg på - bara på backen han. Men då komma vi underfund mä dä så att vi tog å la ... under bron, la prån på vasar. Då vart'e drag under den där bron. Å dä vart ju bra dä när man kola, då vart'e drag igenom hela mila. Sen gick'e väldit bra å kola. Sen vart dä - dä bruka bli brand förut, gammalt tebaks. Men sen så vart'e fin här, för då gick allting. Dä blev bättre. Dä vart drag underifrån då ser ni.
- Hur lade man en sådan här bro?
- Man la en bro - ja, man lag bro över hela botten då.
- Med träplankor då, eller ... ?
- Jaa, näej, rundvirke ... å så - å sen då så var'e till resa'n bara, kör in å resa å sen då sen man ha rest då så var'e te risa. Å så stybba.
- Vad skulle det vara för ris på då?

- Granris. Jaha. Å så var'e te stybba. Å sen var'e å kola. Sen var'e å tända då. Då hade vi ett tännhål i mitten sôm vi tände i då, tände på. Ella bra ... å så fick kola ramla ner i de där pipa då, tännhål vi kalla. Så fick vi - fick vi bara vara inne där då å så fick vi vänta te ellen kom opp, så han skulle vara opp å bra han. Då kunna vi lägga igen då å sen då var'e te kola då. Å då skulle sättas ut drag då ... runt omkring ... så de var drag där då. Men dä var också ett livsfarlit jobb på samma gång, för dä bildas prätar inne i mila. Dä berodde sej alldeles på bottnan de där, om de fanns nå drag i botten. Då vart dä prätar. Å dom va så riskabel dom, dom kunna vara så bra, om ja säger - ja kunna gå över en sän där frät utan nå vidare över mila, å kanske om ja gick tebaks så kunna de ... blorött i botten. Dä va en gång, hä va nära för mäg så dä va alldeles gräns-löst. Ha inte ja vare så kvick som ja va ... å ja slängde ... å klev fram på kanten på mila. Å då va jag bra klädd, men då va dä så att de va så hett, de va så hett så att ja kunna int röra mej, för hä brände överallt. Fast ja hade bra mä kläder på mej, för dä var ju strax före jul de där å kallt, så jag va bra klädd. Ja låg där ja bra länge då å de där fick svalna av. Då kunna ja röra på mej då. Då var'e rött i botten, alldeles rött i botten. Så de där feck man se opp me. Man hade alltid en stång som man la över mila, dä gjorde man ju jämt förstås. Men dä var inte alle gånger man geck över de där, man var mera dristig, man brydde sej inte så mycke om de där ... Så de var - de var livsfarlit .... De va en liten pojke som ramla ner i präta. Han brände sej han ... han gick å hade klubber, en storan träklubba som vi geck å knacka hop, för ho sjönk ju mila unna för unna etter vi kola. Å då - han geck han mä en sän där klubba å slog till ... å de bar iväg rätt ner å pöjken följde mä mä klubba. Dom feck aldrig igen'en nå mer. Så de var lite riskabelt mä kolninga. Å så var'e dä att man vart aldrig utlärd i kolningen. D'ä liksom mä allting annat, man blir aldrig utlärd. För e mila ho gick aldrig lika nästan inte någon mila, utan man feck praktisera nytt å nytt å nytt å nytt, nästan i varenda mila. Dom geck inte lika alla miler i. Nej, dä var inte många miler som gick lika. Å dä feck man ju vara mä å praktisera sej fram. Jaa. Så dä var inte bara te kola i. Jag ä säker på att skulle de försöka nu, så skulle de behöva ha lite under-visning om de skulle klara sej. Jaa. Men hä var ju bra, hä var ju så i den där tiden att vi - vi leva så där. Å så kan man säga man var lågavlönad väldigt. Då man skulle hugga kolve då - som vi skulle göra där i milen då - då hade vi tie öre för ett res som var en meter hög. Tie öre hade vi. Å gjorde vi ett res mä två alner, då - dä blir tolv decimeter dä - då hade vi tolv öre för ett res. Dä var ju högre dä. Så nog kan man säga att man var lågavlönad. Jaa.

- Så ni skulle hugga kolveden själv?

- Jaa, dä skulle vi göra, vi hade tie öre res från bolage, när vi högg sän där meterres då, å tolv öre om vi högg två alnars res. Så att vi hade ju ... Men där då gamlare tebaka, då hade dom inte nå betalt kolarna, utan dom fick hugga ven själv först då å kola, å då hade dom inte nåt av bolage för att dom gjorde dä, utan dom hade bara resultat som blev då, den ve dom ha hugge å - dä var bara resultat. Men dä va lite bättre då jag börja på vara mä. Jag var ju bara sju år ja första åre jag var mä, å då kunde ja inte göra nå annan än lös av min far. Å dä gjorde ja. Ja var mä om nätter å lyste han då, var lyspojke då. Jaa.

- Hur mycket skulle dom passas dom här milorna, medan dom kolades?

- Jaa, dä var så olika dä. En mila som var nytänd i vanliga fall, så fick man inte alls vara mer än två timmar ä, högst tre om den arta sej bra. Sen måste man dit. Å iblann om man komma så feck man si ellen, då var dä rök förstås, å di fick man si ellen sprut å stog ... å då var'e etter vatten förstås. Då skulle dä fyllas mä ve dä, skulle en ha ve, såga mycke ve, å då kasta vi ve dä på sidan. Dä va mycke jobb ... å då fick vi ta de där kastarna då å fylla de där ... Så dä var inte bara te vara kolare ä, dä var nog inte .... arbetsamt jobb. Å så fick man hålla på både natt å dag å. Dä va så.

- Ni bodde i koja dä, förstår jag?

- Då hade vi en liten koja som vi byggde själva. En del så byggde såna där toppkojer dom kalla, som dom reste så här, dä kojerna. Har ni inte sett nån sån ä?

- Jo, jag har sett den där som Alfred Berglund hade byggt.

- Jaa, hä var e toppkoja dä. Men annars så byggde vi nästan aldrig toppkoja vi, utan vi byggde fyrkantiga kojor vi, mä två väggar så här, å så resningen på ännarna. Så byggde vi våra kojor. Vi byggde nästan aldrig nån sån där toppkoja vi kallar vi. För dom var rymlugare om vi gjorde dom som vi gjorde, fyrkantig till exempel. Ja, så feck man gräva dä en kojgrop dä, i mitten dä så här dä, ungefärligen så djupt som ... så man kunna sitta på slafen dä, då gjorde man slafarna på siderne dä emot dä. Då kunna man sitta dä å då hade man hyller å grejer som man hade gjort dä, så man kunna sträcka sej lite här å där. Så hade man ett bräde te bord imilla slafarna, dä var två slafar, en slaf på vardera sidan. Så la man en bräda rätt över slafen som man åt på dä. Så dä var - dä var ju enkelt men dä var ju så.

- Vad hade ni för eld där inne dä?

- Då hade vi en kojhård som vi ella i dä se, en som vi byggde utav sten dä. Å så hade vi alltid ett rör i den dä så att elden drogs bra ut dä. Jaa. Dä var så dä mä kolningen.

- Hur gick det med mathållningen när ni bodde så?

- Ja, mathållningen, dom bruka allti köra dit dä mä kolasäcken vi kalla. Då hade vi bra mä mat. Då hade vi - nu kommer vi in på ni mer - då hade vi e matkista ute förstår ni. Vi hade såna kister däsom dä var lock på å lås på, å som vi hade full av mat dä dä vi skulle dit dä. Å så - dom tror nog inte nå riktigt på de där nu för tiden, men i alla fulla fall så skrossa're lite om nätterna å. Jaha. Å då var dä så att vi var en kväll där dä vi satt å resonera farsan å ja. Då feck vi höra på den där matkista hur locke lyftas opp å slogs ner. Jaha .. så satt vi en stunn å så lyftas dä opp å slogs ner igen. Då trodde vi att hä var nån som komma å hälsa på, men vi var långt te skogs, vi var ju en halvmil te skogs dä å inte nå annan en en liten väg dit, å snö var dä å, så vi vänta inte, men vi tänkte kanske ändå. Då fanns ju dä som var dä, som hade kolningar på andra ställen dä, men hä var ju långt imilla, kunna vara en fjärdingsväg å så där imilla. Tänkte dä var nån ändå vi. Så vi var ju ut å lura dä. Nää, fanns ingen. Å inte fanns'e nå spår, nå nyspår heller i. Å så gick vi dän å så fortsätter de där. Å de där tyckte vi var knepigt. Jaa. Å de där va inge inbillning, för vi sått inte å inbilla oss, vi var ju ingenting rädd, farsan var ju mä å var ju inte rädd nånting i. Men hä va nånting knepigt mä de där. Jaa. Så hade vi rive ut i mila en gång å så hade vi rive p ena till rensa som vi kaller. Vi rensa åv dom lite grann först. Hade rive ena dä så dä var fullt mä kol runt ikring. Ja dä skulle vi gå å titta på de där kolninga på natta dä. Kunna ta ell ven ändå .. dä kan ta ell ... å så kan de där kolen spricka sönder. Då sprir

elden sej på en gång å dan'e bli ... å då skulle vi springa å titta vi då, å då när vi kommer så fick vi höra va gränslöst, de där minns ja så väl, va hä kratta å knäckte bakom mila, bakom där se. Å då så i bråskan så sprang vi på varsin sida å möttes bakom. Inte fanns dä nå folk ä. Inte e enda människa å på sida ... för dä va snökanta så ... för vi ha skotta snö ... så där fanns ju inga människor som kunna ta sej fram. Men de där .... men då vart vi rädd så då sprang vi. Hä var ju bara liten då, ja tie elva år kanske. Så hä var nånting knepiggt, de där tror dom att de är bara fabler, men dä har jag vare mä på själv å d'ä inge fabler utan d'ä rena sanninga. Jaha, dä har jag då vare mä på. Men inte vart jag nå rädd heller - jag var där själv jag då sen ensammen, vi fick branda på den tiden, för att vi hade inte nya kolsätter dä, så att dä blev bradn. Å då gjorde vi brandmiler. Då var jag där ... han är fem år yngre än mäg han. Vi var i lag vi. Å gjorde de där brandmilerne. Å då så tog'e ell i dom å - men vi släckte vi å så gick vi hem. Jaa. Å då hade vi dela på kola då så dä va ... å då vart - dä vart bara en par res som hade brunne. Vi strunta i å vara där längre, de skulle bli jul så dä var julvecka, ja tror dä var julafta. Hä var julaftan de där, då sprang vi hem. Å då fick vi ju vara då förstås då - för då ha vi ju vare där en hel måna på en gång i skogen. Hä va tur att'e växte int skägg på'n då ... men på farsan så ...

- Hur många gånger kom ni hem under en sådan där milning?

- Ja, dä - man kunna gå - dom sa som så, nu är dom ute mä milen, nu är dom utkola ... under den tin dä kunna man inte gå från dom ä. Men då vart dom - ha dom komma sej i full kolgång då milerne, då kunna man gå hem imilla, gick från då nå timmar, så att vi kunna gå hem då. Var vi två, d å kunna ju den ena åtminstone gå hem, vara hemma, men annars så skulle dom ju passas mä ett. De där kolninga dä var ett väldigt jobb dä.

- Och sedan skulle det rivast ut då?

- Sen skulle're rivast ut då, å då va nog dä sämsta på alltihop dä. ... då brände man ju opp fötter, brände opp så ja hade blåser över hela fötterna iblann.

- Vad hade ni på fötterna då?

- Dålige skor förstås då på den tin, lärskor. Som var slarvig ... så man hade blåser över hela fötterna iblann, då man komma hem, å innan - fick gå länge innan dom la ner sej å grodde ... dä fick man ju vara mä på också. Så man hade inte nå högtidsdagar när man hålla på växa opp i. Man var van å slita från dä man va - börja när man va sju år å va mä. Man kunna int göra så mycke, man man skulle vara mä dä. Å hela tiden sen har man bara arbeta. Bara arbeta, grovarbeta bara. Sista åra dä ja arbeta, då var jag på Iggesund sista åra. Men så var jag i Norrbo ett år å, på vägbyggena. Så var jag i Delsbo vi vägbyggena flera år. Så var jag ve ... på vägbyggena. Jaa. Så man har vare lite grann ... jobba en tre år där i Sundsvall när verka gick där. Nur är'e nerlagt allting, nu är'e bara fabriken som står kvar där. I Sandviken jobba ja.

- Vad var det för fabrik, där Ni jobbade?

- Ja dä var lite grann på varje där. Dä var sågverk å så var'e massa-fabriken där å så var'e lådfabrik där. Å där hade man jobb. Där körde ja - ja, på slute så börja ja - fick ja e dagsverksjobb. Ja hade dagsverksjobb i tre timmar, sen. Jag jobba så bra jag så den där mannen som gick dagsverka, dom sprang å gömde sej ... å inte gjorde nånting. Jag jobba för fullt ja, var van å jobba ja. Ja feck dagsverkstimpning för tre timmar ja. Sen fick ja nitti pro-

cent som hjälpsåga. Å så feck ja ackord iblann å. Å då kunna jag tjäna mycke mer än nitti procent. Kunna ja tjäna bra, för te tjäna en tia på en natt på den tin, dä var storstilt dä, dä gjorde jag många gånger. Ja feck ett ackord jag å ... så ja feck ju göra dä då. Dä var i Sundsvall dä... ja på kolning å inte bara kolning utan dä var bara ett år ja var på kolning där, utan jag var på huggning, å högg där.

- Det här med kolningen, innan vi lämnar det, hur har det förändrats under tiderna? Vilka förbättringar har det blivit?

- Jaa, dä har väl blive lite förbättringar, dä har dä nog. Men dom koler ju ingenting nu, dom vill ju inte ha nå träkol nu för tin i. D'ä väl bara lite granna, å dä blir bara nå minnre miler dom gör å dom gör'om utav annat. Dom hugger inte kolve i skogarna nu, utan dom koler av gammelmåkarna å så vidare, gammalt timmer å så där vidare, som dom reser å koler opp nu. Så dä blir inte lika, hä blir - ja, på ett någe så när, men dä blir inte lika som när man hugger kolve som man gjort förut.

- Men annars går det till på samma sätt då?

- Ja ungefärligen samma sätt går dä till på.

- På en del milor har dom visst skorsten, har jag sett.

- Jaha, dä var ett tag när vi hade korsten. Dom komma fram mä dä här nya kolsätte, men dä gick dom ifrån mycke. Mycke, mycke gick dom ifrån de där kolsätte, men dom hade ändå korsten å ... vi rundkola som vanligt. Vi tyckte att dä vart - dä första åre dom kom å skulle läras dä, då var'e inte så bra. Dä gick inte vällass mä de där kolena som gjordes då dom första gångerna när dom kom å lärde oss hur vi skulle göra i. Så dä gjorde inte jag inte, gjorde aldrig nån gång jag i. Men dä var ju en del som ... Henrik Olsson i FRisbo, han kola på dä sätte han, första åre. Dom hade - ja vet rakt inte hur, dom hade ell å ella i en ugn ... ja var inte nå insatt i de där alls ja, för ja brydde mej ingenting i, ja kola mi mila ändå, rundkola. Å dä måste dom göra sen, dom gick ifrån de där. Dom gick inte å vända mä kolena heller. Nää. Så dom fick ju gå tebaka på rundkolningen, vanliga kolningen vi hade, å jag har inte kola mä nå annan nån gång heller. Å dä vart ju bra dä sen när man fick de där broarna mä dragen unner. Då vart dä ju alla tiders dä. Sen behöva man inte nå mera.

- De här stora kolugnarna dom hade i Moviken t.ex., blev det bra kol ifrån dom?

- Jaa, dom hade dä i Moviken. Ja, jag vet rakt inte hur dä vart, för jag var inte i Moviken nånting ja, men ja hörde talas om de där kolugnarna dom hade där. Men nog tänker ja fäll att dä blev kol förstår jag, dä vart dä nog. Jag var inte insatt i dä ja, ja var inte mä på nåt sånt där, utan jag var ju - vi klara oss som vi hade dä vi. Ja dä va kolningen dä.

- Ja, sedan skulle kolen köras förstås?

- Sen skulle den köras, å då hade vi tjuge hektoliter kol, dä räknas för en stig. Jaha. Då hade vi kolstigar då sön - större å mindre då, som vi hade då å körde. Å så hade vi - vi fick mäta stigen då, först då, hur mycke hä gick då förstås. Å då var'e ju dä då, dä var ju väldigt lite betala, ådå skulle man försöka fuska lite granna. Fuska sej fram, så att då, då man skulle sta å mäta den där stigen då, då tog vi ju bra tag i skogen då vet du om vi var där, å då vare bra kola, så de var store kol. Då klöv vi de där kola då bara på fata, förstår ni, å så lag vi ihop dä. Alle storkol så klöv vi. Å dä vart ju två kol dä. Å så ställde vi ut stigarna, hade vi ett spännträ som gick rätt över. Då spände vi ut den så den vart bre, så mycke hä på nå vis geck, så då vart dä stort rum i'n se. Sen så - sen så släppte vi opp de där som vi hade fata då, sen vi hade häve i kola då, fata som vi kallar.

Då släppte vi hop de där. Då tröcks dä ihop. Ja, då var ju mycke ... komma ner te Moviken då, så hade vi en lår som'e gick tjuge hektoliter i, å så hade vi e tunna som'e gick fem hektoliter i. Ja då så villa vi ju helst mäta i tunna förstås, som'e gick lite i, men hä gick ju mera ... mera kol än tjugeliterslårerne fem hektoliters tunna, så fick vi ta henne då vart'e ju bra mä kol. Men vi fick greja på dä vise då så vi fick e bra mått då på stigen. Då krömpte den stigen då, så å så mycke, då fata han då, mätte han då å fata för mätning, då krympte den stigen, för då tryckte dom in då ... hur mycke dä gick i stigen då ... så då visste dom ... å så kolmottagarn då, dä var ju olika på dom mä. En del var kittlig, å en del var bra. Å var dom kittlig förstås, då försökte dom ju klara sej ändå, så då så fanns'e då nå brann förstås, ... lame kolena. Då fuska vi mä den då i stigarna, å då så var'e fäll en del som var lite dummare att köra, så reste dom brannarna etter ena väggen på stigen, reste brannarna. Ja, men då dom stälpte dä, då kom dom där brannarna uppå. Ja då såg den där kolmottagarn de där. Ja då feck han avdrag förstås. Då drog kolmottagarn év. Men då tänkte vi fäll dä vi skulle försöka bota de där, så då tog vi å - hä var vi Skäråsa ... å då tog vi å byggde e kista i den ena ändan för de där brandarna, å så lag vi en lången brann heller nånting emellen de där kisterne, åså reste vi snett in emot den där. Jaha, då hade vi de där brand mitt i stigen förstår ni. Då när vi stälpte då försvann dom alltihop. Syntes inte till ett dugg. Dä va finurligt ... så vi försökte klara oss på ömse visa. Vi hade - då kan man säga vi var lågavlönad. Men vi försökte klara oss på alla vis, vi försökte å va lite full i fan som dom säger. Å dä var vi ju, åtminstone på Skärås. ... vi var nog värst vi. Ja en får nog ge sej för ... på Strömbacka. Dä var nån som ville ha farsan å köra kol. Men Foreus sa ifrån, han fick inte göra dä. Då fråga han va de va för fel. Han är alldeles för bra å köra kol, svara han ... han var alldeles för bra å köra kol, så han fick annan körning han.

- Ni körde kolen själva annars?
 - Ja, vi körde själv. Vi villa köra den själv. Om vi skulle få nå för'n, så villa vi köra'n själv.
 - Var det efter jul det?
 - Ja, dä var etter jul dä då. Te jul bruka dä alltid vara klart, å då etter jul då börja vi å köra kol. Å så sen så hade vi körkol som räckte hela vintern, utan då hade vi timmerkörning. Så då körde vi timer. Jaha. Å så på vårkanten då då dä vart före, då kunna vi hitta på ta släpkörning iblann. Så att vi skulle ha knog jämt. Å så hade vi jordbruk dä. Så dä va jämt, hä var jämt jobb mä't. Jaa. Å dä var rolit.

- Den här timmerkörningen, var det på bolagets skog?
 - Ja, dä va bolages skogar dä. Dä var bolages alltihop. Vi hade ju inte nå egna skogar vi. Ja ja ... i tjugetvå år åt dom ja. Jaa. Så då hade ja jordbruk å kor å höns å får å lite grann utav varje, grisar å. Dä va i Frisbo dä. Hade i tjugetvå år.
 - Hur stort ställe var det?
 - Ja dä var inte så stort te början, så dä var nog bara på nån tie tunnland te början, men ja feck mer å mer jord så jag hade arton tunnland på slute. Ja feck mer å mer, mer å mer.
 - Vad var det för villkor då att vara arrendator åt bolaget?
 - Jaa, dä var - då jag hade som högst ja så hade jag sexhundra kronor i arrende för de där. Jaa. Dä var etter så mycke dom hade förstås, så hade man mycke så steg ju arrende. Så då var'e - alltihop de då förstås, man bodde ju fritt då, bodde ju å då för dä, för dä pengarna.

- Och dom skulle hålla husen också då, bolaget?
- Ja, dom skulle hålla husena, vi arrendera de där. Vi var ju arrendatorer. Jaa.
- Skulle ni kola också, på ert arrende?
- Ja, te börjas då då var'e - då farsan hade, då var han - då skulle han kola hundratjuge stigar för - han hade fäll, var en sex, sju kronor stigr han hade. Men då sen han ha kola de där hundratjuge stigarna, då vart dä andra som överkol dom kalla, dä fick han lite mera betalt för. Så jag minns jag, då jag börja kola själv, då jag var sexton år, då for vi te skogen å skulle tända miler då, då hade vi fem miler, å då så fick ja fara förut ja lite granna å farsan skulle komma mä masäcken, kolmasäcken. Ja då han komma då hade jag tänt i mila ja förstår'u å då hade ja - då var'e gammal kol kvar sen åre förut då å så var'e lite brann där. Ja hade kluve brann ja å så tog gammel kol å brände så då farsan komma då så slog milan redan. Ja hade sån hetta ja i milan så då slog milan. Ja. Å då en mila slår, förstår ni, då - om ni stog oppå en mila då ho slår, då tror ni att ni ramlar ner i mila, men dä gör ni inte. Dä känns som hon rent lyftes mila, å d'ä bara gaser de där förstår ni. Å då slår ho så fårt. Då man stybbar en mila så har man block som man stybber på, å så skaft ner från backen då å opp de där. Man brukar ha två blockriggar som dom kaller ... Då slår dom så hårt så att de där dom kan braka åv på mitten. Å så slår dom sej alldeles ren, är bara rise kvar. Men då blir'e jobb, för då är'e frågan om att mila kan brinna opp. Å ja har vare ensammen ... när ja har kola sen ja var sexton år, ja har inte haft nån hjälp. Dom andra dom har haft hjälp varenda en, men jag har vare ensammen, aldrig haft nå hjälp.
- Men det var väl drygt att vara ensam?
- Jaa ...
- Hur många milor kunde man ha själv?
- Ja hade sex en gång, men ja hade fyra å ja hade fem.
- Som ni var ensam om?
- Ja, ensex var ja ensammen om iblann, sex miler. Ja då var'e nästan te gå jämt se, var inte mycke å vila. Var så ... när'e vart slut på de där, ja kunna int sova heller te börjas förn ja hade vare hemma ett tag ä... Ja dom kunna slå på dä vise, å dä va gaser, å då kändes då ut alldeles som man skulle sjunka ner genom milan när man stog där uppe när ho slog sej. Dä kändes så, som dä skulle bära av ...
- Har Ni tyckt om att kola?
- Tyckt om ja. Jaa, ja tyckte dä va rolit ja. Å geck milen fint var'e gränslöst rolit. Men dä var så olika. En del miler gick ju väldigt fint å en del så bara krångla hela tin. Dom skulle bara brinna å fräta å brinna å brinna å fyllved å en fick såga fyllve så man kunna bli tokig av'e å ändå brann'e då man komma. Fick man se ellspruten på långt håll då då var'e te springa ... Så dä var inte bara te vara kolare ä. Men dä tror mången, dä som inte har vare mä, tror inte förstås, som inte har vare mä.
- Jag fick aldrig höra närmare om kolmasäcken, vad det var för mat ni åt när ni låg i kojorna?
- Ja, dä var vanligt då man bruka göra. Man bruka laga te grynkaka å blokaka å blöpalt å lite grann av varje, hemifrån, å gryngröt å ömse sorten laga en till. Vi hade ju bra mat hemma vi, åtminstone i mitt hem så hade vi då bra mä mat.
- Så ni lagade inget själv där uppe?
- Neej, dä var ju bara te värma å stek upp, han var ju lagad maten då förstås då. Å så kunna vi ju - kolbullar, dä gjorde vi ju själva.

... han stekte ju bra mä fläsk då å bra mä flott. Å då skulle man kunna ta panna så här å så svänga till å kunna vända kolbullen i luften å ta'n i panna ... de var dä som gjorde dä mä ... ja prova nån gång, men - ja ja fick ju kolbulle men han vart slarvig. Men de var en del som slängde så gjorde dom så. Så hä var mycke mä kolningen. Hä var mycke mycke mä kolningen si, men hä var intressant å. Hä var intressant, man fick praktisera nästan varenda mila. Dom gick nästan inte lika nån. Hä kunna fäll hitt på hända nån gång att dom geck ungefärligen lika, men de beroddes på bottnarna de där, va man hade för botten. En botten - kolbotten - om man inte kola på bro, han skulle absolut inte vara hög i mitten han ä. Dä var fel dä om han var hög i mitten. Han skulle vara djup som en skål, han skulle vara djup i mitten, som e skål. Då geck'e bra å kola. Innan vi hade broar förstås. Men sen när de blev broar så vart dä på anna sätt, men så, vi hade inga broar gammalt te-baks i, kolare i.

- Gick det fortare med bro också?

- Dä gick fortare mä bro. Hä vart bättre å ...

- Hur lång tid tog det annars att kola ut en mila?

- Dä var olika hur dä tog. Dom kunna kol ut på en - vi säger normalt, en fjorton femton dygn, så gick e normala mila. Men ho kunde gå i nitton dygn å, dä berodde sej alldeles på hur'e tog se. Å dä var fäll dä som kola mer än nitton dygn å, men då våga dom ju inte dra på ... De här gamlen dom var lite räddare å dra på dom än va vi var som var yngre. Vi fräste på lite mera vi. Sen farsan gick han förstår'u då gjorde jag um etter han ja. Jaa, för att ... ja villa därifrån nån gång ja. Å hä vart inte sämre kol av'et, inte ett dugg. Då var en gång när farsan komma, ja hade ... då var ja sjutton år - då hade'n inte vare dit sen han följde mä dit mä kolmasäcken då, å så var'en lame när vi tände, en par dagar, par tre dagar, å så for'n hem. Å så komma han tebaks ... å häls på mä. Å då så ... de där mila, ho var först då när han komma hemifrån, tror han va femton famnar. Å då hade ja kola i nie dygn, å då var hon utkola. Å då sa farsan: "Jaha, har du bränt opp de här mila nu då å laborera"? Nä, ja har kola sa jag. "Dä har'u inte dä" sa han. Jo, dä har ja, sa jag, jag har kola dä här mila sa jag. Å ho gick väldigt fint, väldigt bra, fint drag å så jag drog på. "Ja, du får väl si resultat" sa han. Jag får väl sa jag. Men dä högsta som gick an å få ur en mila dä var kring en förtil femti stigar, men ja feck femtifem stigar ur den där mila ja. Men då var han överraskad. Hä blir så där farsan, sa jag, om man kolar ... Jaa. Så då fick ja kola som ja villa sen ja, han brydde sej inte i nånting.

- Tyckte ni aldrig det var ensamt?

- Nyej.

- Blev det inte långa kvällar?

- Jodå, men dä var inte - ja hitta inte på nånting. Bara milen gick bra så, inte hade ja nånting som - ja bruka sitta å snickra på dagarna ... men hä var ju mycke på dom, för jag var ju rädd ... si om dom i tid ... men jag är insatt i de där, i kolningen är ja insatt, för ja var sju år ja när jag var mä å kola, å ja var gammal innan ja sluta å kola. Jaa - ja kola hela tin i Frisbo å där var ja tjutvå år. Kola då bara. Men då vart'e ju slut då, minka å minka mer å mer å så var då slut på de där kolningen.

- Jaså, det avtog medan ni bodde kvar där uppe?

- Jaa, dä börja på minka sen när ja bodde kvar däroppe. Så hä vart slut mä kolningen ... å ni förstår skogarna vart så väldigt fin, som dä sir

ut i skogarna nu så är dä ju alldeles på tok, som dä sir ut i skogarna. Di gamla skoga, dom var så fin så dom var som en park. Vi gallra dom å kola opp å gallra skoga, å dä var så vackert å fint i skogarna. Men hur ser'e ut där nu då? D'ä alldeles inskrea när man kommer å kiker hur'e sir ut. Jaa.

- Så ni kunde ta vara på spillvirket till kolningen?

- Javisst, vi tog ju vara på allting. Tog bort hä å dä var så snyggt å fint i skogarna. Å så noga var'e mä dä. Vi hade en skogvaktare, var en väldigt bra skogvaktare, ryslit bra skogvaktare var'e. Han villa ha - vi hade ju gaddar i skogarna förstår du, å dom fick inte risas igen på villkors vis, utan var dä igenrisa nåt så fick vi plock opp, för gata skulle vara ren. För djura att springa etter å folket skulle kunna springa i skogarna. Gatarna var så fin, förstår du, å Hellkvist han va väldigt noga mä dä där, å vi var ju - villa ju göra ren själv, för vi villa ju ha snygg själv. Ville springa å jaga å så där vidare å. Så då var'e fint. Nu är'e alldeles på tok mä allting i skogarna.

- Ja, det är nog skillnad.

- Ja, dä sir ju ut så ... i skogarna så d'ä alldeles på tok som dä sir ut. Man nästan inte hittar när man sak gå i skogarna nu. För dä har ju drives så obotligt nu så man känner nästan inte igen sej när man kommer på gamle ställen där man har vare förut.

- Dom kaldriver ju också.

- Kaldriver. Jaa. Å så röjer dom imilla kaldrivningen, så då går'e inte gå där heller, imillan heller, för dä ligger ju på backen dä alltihop. Men dä kan ju vara bra dä dom röjer å ... för då växer'e ju bättre senare ... Ja, dä var nog de där om kolningen de där. Dä var väl dä ni villa veta va?

- Ja, jag har nog mycket mer att fråga om.

- Jaa, jaha.

- Hur var det med betalningen för kolningen? Fick ni den när ni kom med ... ?

- Vi fick ta ut - för kolningen så fick vi ta ut - en del tog ut så pass mycke så att dom vart skyldig, å dä var man ju rädd för. Man villa ju ha lite grann te fordra när dä vart sluträkning på sommarn då, före misommar. Då bruka dom göra sluträkning vi kalla då, å då hade vi vare försiktig då, förstås, så hade vi lite mera å ta ut. Å dä var ju rolit om man kunna få ut lite på en gång då. Så en var ju rädd å ta ut - vi tog ut bara va vi var tvungna te göra. Jaa, dä gjorde vi.

- Hur ofta var det avlöningsdag då?

- Då bruka vara för var måna, dä var månaslöningen då, så kunna man få begära lite pengar då. Å då villa dom ju gärna ha reda på hur mycke vi ha gjort i skogarna, om vi skulle ta ut förskott då, dom som getas förskott då å, fast dä var månaslöning. Men dä var förskott ändå dä se, för dä var ju slutlöning då på misommar då, eller före misommar var dä ju slutlöning då. Å då var'e dä då att hä var ju rolit om man hade vare försiktig å tage ut ... kunna vara bra på sommarn då man hade jordbruk hemma, man tjäna ju inga kontanter men man skulle ju ha pengar då mä. Å då var'e te ta av dom där då.

- Var det i Strömbacka ni fick hämta lönen?

- Jaha, var i Strömbacka dä.

- Så då kom ni ner överallt ifrån då?

- Jaa, visst, dä gjorde vi ... å dä var ju rolit såna dagar om man visste att man hade nånting ... man räkna ju själv på hur mycke man skulle kunna ha... så då vart dä ... på våra, men ... jaa, sa jag, jag vill ju prata mä frun sa jag. För ho villa på på ... ho villa

... då så vart dä flytta åv då på våra. Jaa, sa jag, jag vill ju prata mä frun, sa jag. Ho villa bo på Bergsnåre ho, ho villa bo där ho. Men dä var ju ingenting. Vi hade ju ingenting där, vi hade ju inte nå jord eller nånting. Ja vi hade två kor, men - då hade vi förut åt dom ... å dä var bara en liten jordlapp sëm ja skulla ha fått om jag ha vare där då. Så dä var ingenting. Då sa ho ifrån. Å då så - han vil-la veta - i morron bitti sa han innan klockan nie sa han, så vill jag ha reda på - för dä förstår ni att ni får resonera mä frun, sa han, först. Jaa. Då skulle ja ... i skogen... nää, hä blir inte nå te veta ... för du ska bo här på Bergsnåre sa hon. Ja h'ä dåligan framtid dä å sa jag. Ja, vi får mer å mer å mer å mer när vi är här. Jaa, sa jag men vi har ju ... å ho komma te skogen, då hade jag vare in ... vi ska ta ställe, sa jag, utan någe vidare, fast ho var emot. Då komma ho te skogen å sprang å let igen mäg, å sa, du har väl aldrig tage ställe far? Jo dä har jag sa jag. Då smällde ho sta å grina serru. Men ja tror inte att ho ångra sej ändå ho i, för sen ho komma dit se, sen ho har vare ett tag så var'e ho som börja på trivas där. För då hade ho sitt eget, då fick ho ha sine djur själv å ho ä väldigt för djur å ho trivas väldigt bra där se. Dä var i Frisbo dä. Dä var alldeles just vi vägen som tar alldeles ovanför brandtorne vi kallar, TV-torne. Där på vägen, alldeles precis mitt nedanför har'e där ställe vare som jag har haft.

- Vilket år kunde det ha varit som ni flyttade upp dit?

- Jaa ... va var'e ... ja, jag kan inte säga ...

- På tjugo-trettio-talet någon gång i alla fall?

- Var nog på trettitale ...

- Sedan blev ni kvardärruppsedå?

- Ja vi vart kvar där då i tjugetvå år. Sen då vart dä ... den där kåkan som är där när man tar åv när man kommer hännan från Strömbacka, så tar man av till höger opp genom täkten där. Dä är en fenhundra meter opp till kåken där. Garmalt tebaka kallas'en för Snip-Alfres... å Snip-Nisse ... dom har ju bodd där gammatl tebak. Men sen hare'e vare restaurera, så när vi bodde där, dä var ju inte modernt, men dä var ju - dä fanns ju element där, men dä var veellning i panna. Men elementen vart ju varm ändå då. Så hä var ju kan jag säga halvmodernt, som vi hade där, å där trivas vi bra.

- Var det jordbruk där också?

- Inte jag var i jordbruke då förstås, för då hade ja hävt från mä korna å allting, utan ... för nån lagård fanns inte där i. Neej. Så att - men Ivar Larsson då, han hade ju hästar han, travare, så då vi bodde där då, då var ja fresk å, men jag vart sjuk ja sen ett tag. Då var jag där ... å skötte travarna åt Ivar Larsson. Å dä var intressant, te sköta döm. Hä var lite granna ömväxlande ... Ja var ute en gång - han hade en hingst, å så hade'n en annan häst, en valack som hette Korven, en travare. Å hingsten är ju också travare nu, å han är bra å. Han heter Pio den där hingsten, å han går in nästan ett nu. Jaa, som etta. Å en gång då så hade en där Korven hade väl stött opp dörrn. Dä var regler på dörrn å hna knuffa till'en så att en där regeln ha slage opp han, å så har han - for ju dörrn opp då. Å så sprang han ut, å så var hingsten ute. Å du förstår då han komma Korven, då gick hingsten. Då tänkte ja men nu är dä nå på tok. Å ja hade ju ansvare för Ivar var inte hemma, utan han var ju ute å körde om dagarna han lite hit å dit, hade sina ärenden å. Då tänkte ja att nu är'e nå på tok. Ja sprang ju dit förstås å tog e snes å skulle ... å dom slogs. Å jag var lame dom inne där. Ja fick psringa lite

hit å dit, hit å dit å hoppa unnan. Ja tänkte få dom isär ja men dä gick inte. Dom bara slogs, å hingsten, han både bet å slog mä fram-bena å slog mä bakbena, slog mä alla ändar han. Men Korven då, valacken, han slog bara mä bakbena han. Men hur'e va förstår ni så vart dä svagare å svagare. Han tröttna hingsten. Han var så trött hingsten så han bara hängde, han rörde sej inte heller i på slute. Valacken han var travare, han hade kondition han, men dä hade inte hingsten i, för han var ju hemma, han getta bara köra nån liten bit mä han se. Men Korven hade kondition han. Så då komma Ivar hem, å då sa jag åt Ivar att nu, sa jag - å då var hästarna ute. Va fan nurå, sa Ivar. Jaa, sa jag, dom har var'e ute hela dan dom, dom har var'e ute hela tin när du var borta. Dom har ju släjes lite grann sa jag, men kanske hä skulle vara hä sa jag. Du ser väl hur lugn dom är nu. Nu häver'u in hingsten, sa han. Jaa, h'ä du som bestämmer hä, sa jag. Då hova han in hingsten han då. Men jag har villa att han skulle släppt ut'en fler dagar ja. Men han släppte aldrig ut'en nå mer sen. Men ja var rädd, ifall om dom slår bena av varann tänkte ja. Då blir'e jag som får svara för dä. Men dom klara bena ändå. Men nå köttsår, då fick dom förstås. Men dä gjorde väl ingenting. Men ja var halvredd då. Men hä var intressant å vara där, mä hästarna. Ivar är väldigt snäll å vara mä, obotligt snäll, går inte å få tag i snällare karl än han ä. Neej, han är väldigt bra.

- Var det mycket folk som bodde uppe i Frisbo på den här tiden?

- Hä var inte nå mycke då heller, flytta därifrån. Men mer än var'e är nu var kvar där då än.

- Men när ni kom upp dit, då var det väl fullt?

- Jaa. Då var dä fullt. Jaa. Ja, Frisboby, där var'e så mycke folk så hä var största byn i Bjuråker ett tag. Större än Ångebo.

- Jaså, var det så stort?

- Jaa, då var mer invånare än Ångebo dä. Jaa. Men dä har plockas bort så dä är inte så mycke nu ä. H'ä ju inte många som bor där ä, flytter ju unnan för unnan. D'ä väl nå bönder som bor där, kvar.

- När började avflyttningen därifrån?

- Ja, D'ä väl en - har var'e avflyttningen hittills där lite unna för unna en tie års tid, å dä har avflyttas folk där idiligen då å då. Dom får ju sin utkomst på anna håll. Å dä har ju vare bara arbetsfolk där, allehop. D'ä bara nå bönder som är kvar nu då. Jaa. Dom - Lasse, Bror, Lars Larsson, han är ju kvar där, å så har vi Per Andersson, han är kvar där. Å så har vi Mattias Berg, han ä bonde. Å han är kvar delvis, men han håller på flytter därifrån han å. Å sen då så är'e fäll nå torpägare där, Nils Mattsson, han har ju ett torp där. Å så är'e dom som har småbruk där. August Mattsson, han har småbruk å - ja, ja tror d'ä småbruk Nils Mattsson har å ... Å Selma Vennberg, ho bor ju kvar där. Ho ä änka, bor kvar där. Dä är nära stycken som bor där ändå. På Vad då, ett ställe som heter Vad, där har dom riva alltihop, allting är borta där ... byggde en fin lagård där så har'e vart lite folk där ... ja tror dä var ett par år sen så fick dom riva ... likaså Folkets Hus som dom byggde där, dä står ju tomt nu.

- Jaså, fanns det Folkets hus där uppe?

- D'ä Folkets hus där nu. Första Folkets hus dä brannt ner. Dä brannt ner dä. Å sen nu så har dom - dä byggde dom ett nytt Folkets hus, bra Folkets hus. Precis samma sorts, alldeles lika som i Ångebo, dom är alldeles lika dom där Folkets hus, lika stor. Samma ritningar på dom å. Så d'ä kvar, men dä står ju tomt. Jaa.

Ässå affärn står tom, storan finan affär. Väldit storan affär. Hä står tomt. Jaa.

- Fanns det skola där uppe också?

- Skola fanns'e där. Han ä också - finns inte nån skola nu i. Jaa. Så de är ... jaa, hånna äre fäll nån småskola tror ja på Strömbacka ... ja tror hä. Jo ja tror ... men'e skall väl bli slut dä å om dä inte ä slut så, men i fjol var'e då där. Å ja vet inte hur'e blir då dom börjer nu, hur'e blir hä vet ja inte.

- Var det något föreningsliv uppe i Frisbo när ni kom dit då?

- Dä var dålit mä dä, mä föreningsliv. Men dä va ju - man va ju mä i skogs- å flottnings, skogs å flottnings va man mä i. Men dä var inte jag mä i skogs- å flottnings, för jag va kommunist ja, har inte vare mä i skogs- å flottnings se, förstås ä. Neej. För dä är inte samma dä förstår ni. Dom drar inte riktigt jämt dom, skogs- å flottnings å kommunister. Näej. Skogs- å flottnings ... får ju bara lyde höge vederbörande dom, å dä vill ju inte kommunisterne göra i.

- Nej, ni var litet utanför det där, förstår jag.

- Jaa, dä var utanför de där, för jag var inte mä i skogs- å flottnings, dä va jag inte. Å inte har jag vare så - har vare organiserad jämt ja. Jaa, ja har vare arbetare sen ja var lillpojke å vice versa - ja, nu är jag inte arbetare längre, för nu har man inte nå göra. Men man har ju arbeta för sej å fare illa å man har ju villa försökt fått'e lite bättre ... men dä går ju inte nå framgöra kommunister i, dä går ju så sakta mä hä så. Dä går sakta te komma nån väg, men dä var desamma ... ja vet nästan inte nu. Nu har man vare mä så mycke - ja vet snart inte va man ska rösta på för partin heller i. Man nästan inte vet, för om man hör dom valtalar, då har dom - då är dom ju bra allihop. Inte kan man höra på dä heller i. Man kan inte höra på dä heller. Man ä nästan - nästan inte vet va man ska rösta på. Ja rösta ska man ju, för dä har man gjort mä ett.

- Har det varit några strejker och sådana saker i arbetet, som Ni har varit med om?

- Jaa, jag har vare mä på två. Har vare mä herma hånne, å så har ja vare mä i Härjedalen, fem vecker på en gång.

- Vad var det här hemma för strejk då?

- Ja, dä var skogsarbetarstrejk. Dä var så lite dä så, dä var så kortan tid så dä var ju inte nånting. Men i Härjedalen där var'e bra hårt. Där gick vi fem vecker. Men de är ... där fick vi - nästan de vi begära, på slute. Jaa. Men dä va LS dom kallar't som hade den strejken, LS-medlemmar.

- Jaha, det är syndikalisterna det?

- D'ä syndikalisterna. Jaa ... dä hade man inte nå vidare ä. Dä hade man var'e herma här över jul - ja, då hade dom basar i Frisbo, å hä var basar på Strömbacka. Å ja hade sjuhundra kronor - hä va mycke pengar hä, då - då jag for. Men då jag komma tebaks hade ja fem kronor bara kvar. Jaa - å så bröte en där strejken ut. Jaa - då skulle vi ju fram ... å då så - ja jag fick bo där på gästgivargårn ve Näslund, jag var väldit välkänd där jag, Ivar Näslund. Han var från Bollnäs han. Han har fäll kanske nå efterkomlingar som ä där. Men dom va hälsingar, dom var från Bollnäs. Ja var väldit välkänd av han ja. Jaa - så vart vi där då, så gick ja där då förstås, men - dä var långsamt, jag var utan pengar å. Men då så hyra ja Folkets hus där, å så fick ja in hundra kronor första kvällen.

- På vad då för någonting?

- Jag spela.

- Jaha. Ni ställde till med dans då?

- Jaha. Jaa, dä geck dä. Sen vart dä dans då å då, då å då, jag hyra där ja. Å dä var tjuge procent som var hyra. Första kvällen då jag fick in hundratjuge kronor, då tyckte dom att ja tjäna för mycke, styrelsen där, så dom tänkte inte - försökte pruta mä mej då se. Men då var Viktor Jonsson mä. Då har nog gått för mä, för jag var väl inte så noga, men då sa Viktor Jonsson, vi ska ha tjuge procent sa han. Har'e gått dålit för oss, sa han, så har ni tage tjuge procent då å, sa han, å om vi får tjuge procent - dä ska ni ha, mer får ni inte. Han spela fiol han mä. Han var ju släkt mä mä, han se. Han var gift mä e lärarinna uppe i Tingshärad som hette Ida Lindell, å ho lever än, men han ä dö han. Jaa. Ja, dä vart unna för unna de där. Då vart då å då, då å då, å dä vart minner å minner de som kunna vara mä på dansen där, för dä var ju block. Men nog vare bra, jag bruka bju dom ja, då dom inte tjäna pengar. Ja bruka bju dom då, å jag vart nog välkänd, gräns-löst. Bruka bju då dom var utan, dom fick mat ibland. Ibland feck dom kaffe å. Dä var ju - ja hade ju fått pengar av dom, dom var ju där å gav pengar. Så då var ja tacksam för att ja spela dragspel då, på den tin då.

- Har Ni spelat mycket på danser?

- Jaa, har spela mycke på danser.

- Här hemma också?

- Jaa. Ja spela i Bergsjö å Delsbo å Nörrbo - å Hassel - Hassel mest.

Jaa. Spela då jag var pojke. Vi är utan spel, h'ä slarvit, de där gammelspele. Tjugetre år gammelt de där. Jaa. Så nu så - om vi är på resa nu så - var väl nån annan en som hade nå spel, men hä var inte nå bra. Ja gilla inte nå bra... d'ä inte trappspel dä här ä. D'ä inte trapper på de här ä. Dä var högre trapper på, å D'ä inte ja van å spela, för de där ä slätstruket dä, är mycke finare spela på sånda där spel ... man får klyva mera på de där trapperna.

- Var det mycket danser förr utikring i byarna?

- Mä ett, mä ett, mä ett, mä ett... fick ja in hundratjuge kronor en kväll, på den tiden. Jaha - en krona per man gav dom allihop. Nä, inte allihop, för då har de gått te tvåhundra, men hä va väldit mä folk. Dä var dä. Å så spela Vilhelm Bergsman å ja, spela i Delsbo på - dom hade nå sammankomst där. Då hade vi femti kronor kvällen - hundre kronor, femti kronor vär när vi spela där. Så då - då var man ung, då höllde man på spela mycke.

- Brukade dom tinga på er i förväg när det skulle bli dans?

- Jaa, dom ringde. Ringde mej förut då å satt i tidningen ibland å. Dä var då dä - då var man ung å då hade man rolit. Då var'e rolit. Logi fick man dit man kom å ... som dä passa dä. Å i Härjedalen tyckte ja var allra snällaste folke å va lame, ja har ju vare i Sundsvall å, men ja tycker dä var väldit hygglit folk uppe i Härjedalen. Väddit hygglit folk uppe i Härjedalen. Känner Ni nå Härjedalingar, har Ni vare i Härjedalen nånting? - Jaa - d'ä hygglit folk, d'ä väldit hygglit folk i Härjedalen. Fick man se litt - ja var på e vall som heta Sillevallen, å där hade dä gått en björn nerom lagårdstake, å ta ge en get, å gått opp genom take. Håle var kvar än, då jag var där så jag såg var han ha gått å. Han ha gått ner å tage en get i - dom hade geterna lame korna, å han ha tage en get å så ha han gått genom take tebaks å gått igenom. Jaa. Så dä var - dä var mycke björn där. Jaa, dä var inte så långt ifrån Sundfjälle där vi var, i Sillevallen. Dä var en som heta Dalsvallen å en eom heta - som ligger i fjälla där, å så Sillevallen.

- Fanns det några vallar här hemma omkring, som ni besökte?

- Jaa. Då var'e rolit. Vi hade Roxåsen å så hade vi Nyvallen, å så hade vi Kärrsjöbygget, dä va den äldsta av alla.
- Ja, det var inte så långt ifrån Skärås, då?
- Nää, dä var inte så långt från Skärås. Ifrån Skärås så var'e fem kilometer hit te Kärrsjöbygge. Jaa.
- Var ni där ofta och hälsade på?
- Jaa. Hade en dans där en gång å. Den kvällen fick ja också - då hade ja hyra logen åv Fridolfsson, å han skulle ha bara tie kronor för te hyra logen då. Fråga om ja fick ställ till dans där. Jaha, fick ja. Å folk komma, så in i helsicke mä folk som komma ... hä var fullan val-len mä folk. Jaa, ja fick in tvåhundra kronor. Jaha. Å då fick Fridolfsson igen de där han. Dä var pojken hanses som tog opp - han hade en pojke som sköt sej han, vet ni dä då? Ja, han vart nersmittad av veneriska, å ha börja på gått så långt så dä börja på gå på ögen på'n, å han skulle fara - var'e te Uppsala han skulle fara den där morron - å han sköt sej. Så dom fick höra hur'e small när han skulle fara. Han var klädd å allting - å sköt sej. Å han tog opp pengar han, å då fick ju gubben Fridolfsson reda på de där han. Men då sa han - jaa, sa han, du fick ju så förbannat mä pengar, så du kan väl ge mej lite till, sa han. Nää, sa jag, ni är inte så fattig ni som jag ä, sa jag, för har'e gått dålit för mä så har ni skulla haft tie kronor ändå, sa jag. Å nu får ni bara tie kronor, sa jag, för ni begärde ju hä. Hä gick inte nå bra i'n de där i. Jaa. Jaa, var mycke rolit då. Så rolit blir'e aldrig mer. Dom har inte så rolit nu. Dä var så naturlit allting, dä var mycke skörare å finare på nå sätt. Visst kan'e va riktit rolit nu å, de kan'e fäll vara, men vi hade ju väldit rolit som vi hade dä vi.
- Vad hade ni för nöjen då?
- Ja, hä var ju dans för dä mesta, hä var ju inte nå andra nöjen än dans hä. Å idrotten den ställde vi väl till själv, när vi skulle ha nån idrott. Vi brottas ju å drog krok å drog sletkäpp å lyfta, tynglyfta å, lyfta mä lite grann utav varje. Jaa. Drog mä tännera, å lyfta mä tännera å lyfta mä halsen å allting. Så vi var opträna vi, mycke. ... träna mest själv. Så nånting ska ju ungdomen ha mä, å vi hade ju nånting mä't. Å så sen var'e te springa på vallarna förstås då ...
- Jaa - hä var då dä. Men d'ä hemskt längesen, man har var'e mä bra mycke. Man har mycke minnen ...
- Hur länge bodde ni kvar i Skärås egentligen?
- Jaa - ja bodde ju kvar där tess ja var fäll åtminstone tjugetvå år, tjugetvå-tre år, men ... ja var ju borta mä ett, men vi bodde ju kvar där. Var ju borte nästan jämt.
- Ute och arbetade alltså?
- Ja, ute å arbeta - var på olika ställen å arbeta. Ja måste ju arbeta förstås om man skulle kunna klara så. Å dä gjorde man ju.
- Vad hade ni för arbeten då?
- Jaa, ja var på olika slag, hade vägarbeten å Härjedalen där hade vi huvudsakligen skogsarbete. Men i Sundsvall där hade man omväxlande. Där kommer jag in som dagsverkare, men sen så vart jag ju tagen på loppan, dä kallar, motorvagn, som körde ut värke ... hämta i sågarna å körde ut värke ... på olika sorters baner ... dä fick man vara mä å köra ut, men på slutänna så körde jag de där vagna själv. Dä var ... han heta Stolpe ... som körde de där vagna å så skulle'n hem å ha midda på natta, skulle hem å äta. Å så somna han åv å vart liggandes hemma flera timmar å - å jag vänta å vänta. Han komma aldrig nån gång. Då tänkte ja, jag ska väl prova köra de dära jag å. Så att ja prova ja å hä bar iväg som e blixst se, utgenom. Men dä var ju liksom ratt på,

så man kunna ... de där fick ja å sno bra nog mycke förstår du, innan ja fick nån ordning på de där ja. Men serru, då han komma, då var ja klar mä körninga. Då kunde ja köra de där vagna. Sen då så körde ju han då han var där, men sen nå år etter då, då körde ja. Då fick ja köra de där vagna.

- Ni var ute och såg Er om i ungdomsåren då?

- Jaa, dä var lite här å där. Var ju rolit ... dä varmycke mycke folk där. Men hä ä nerrive, allt som är. D'ä så långsamt å fara igenom nu så. Hä var i Svartvik de där, hä var så långsamt å åka igenom där, för dä ä inte nå rörelse där nu i mot de var då. Dä var väldit rörelse då. Å va folk dä var, å diskussioner ute minns jag när vi stog där å vänta. Vi stupa i varann ute där, dä var diskussioner utav så hemst olika slag så - dä var'e rörelse där. Men nu är'e inte dä, nu ärE slut. Jaa.

- Hur var det med skolgång när ni bodde i Skärås?

- Han var dålig han. Så liten skolgång som jag har, dä har väl aldrig nån människa haft. Ja var sju år då jag börja, å då var'e sån där flytt-skola, dom flytta, dom hade skola i den ena byn först å så den andra byn sen. Man hade i Skärås först å sen hade man i Lännsjö. Å så vart dä ju lördä å sen börjas hä om igen. Dom hade en gång i Skärås. Å då var - termin i Skärås, han var nie vecker, å så var han lika i Lännsjö då. Å så då dom komma tebaks nästa gång då, åre efter, dä var'e tvärtom. Dä var'e tie vecker, tie å nie vecker. Dä var dä enda. Å då så feck man inte gå i skolan, för ja skulle arbeta jag förstås. Så att man gick nie vecker då, å en gång var ja borte fyra vecker på en gång. Så då komma dom å skulle hämta mej i skogen. Jag var ju lame farsan i skogen ja å jobba. Så då hade dom hämtning på mä. Då var dä bara fem vecker kvar utav termin, för ja hade vare fyra då i skogen. Å då så - då fick ja fäll börja å gå då nära dagar, men sen var dä nå anna jobb hemma igen. Vi hade ju jordbruk, så att - jag fick inte gå de där stackars vecker heller i. Så dä var skolan. Då jag var tolv år, då sluta jag skolan. Ja geck i fem år, skulle dä heta ... ja geck inte halva tin utav de där ja. Neej. Så jag har gått i skolan alldeles otroligt lite. Gränslöst lite. Men d'ü var bara jag dä som gick så där lite, för dä var bara jag som - dom andre barna fick gå dom, men inte jag i. Jag skulle vara mä å jobba jag. Å ... gammalt tebaks så har dom inte hålle så strängt på de där som dom gör nu för tin. Barna ska ju få lära sej nånting nu för tin, å de gör dom ju de som vill lära sä. Men dä var väl inte så då ä. Åtminstone i ene familjere.

- Vad var det för lärare ni hade där uppe då?

- Var olika sorters lärare där, vi hade aldrig nån lärare, dä var bara lärarinner. Ja hade då ena som ja tyckte mycke om som heta Selma Hansson. Ho var från Ångermanland. Ho var väldit snällan lärarinna. Så hade vi ena som heta Amalia Söderlund. Å ho var lite sämre ho, ho var lite kinkigare ho minns jag. Selma Hansson dänna, ho var ju - gick te skolja å mä henne fast vi var småpojkar. Ho var ju snäll ho, men så var ho välkänd å. Jaa. Utav henne så lärde men sej nog dä mesta, dä man lärde sej, så var dä nog Selma Hansson. Å ho vart gift i Bjuråker hänna på slute ...

- Gick ni och läste sedan hos prästen i Bjuråker?

- Sen gick vi för Ringkvist. Var väl sextifem stycken som gick å läste. Å då var'e te gå te fots. Åka spark själva vintern å så gå. Ja, på sommarn gick vi inte så mycke, för hä var ju slut, men på vår-sia fick vi ju gå förstås.

- Men det var långt att gå från Skärås?

- Hä var långt å gå, men... dä var ju ingenting då man bodde i Sundsvall heller, när man var där å jobba, då jobba vi te klocka ett, sen hoppa vi på cykeln å åka te Skärås hem i helgerna. Ja, dä gjorde vi. Å ja bruka fara ensammen iblann ja. Ja bruka åka på fyra timmar ja ifrån Skärås å te Svartvik, då jag var ensammen. Gick inte så fort å åka om vi var sällskap ä, men när jag var ensammen. Åka fler gånger på fyra timmar, ja titta på klockan när ja for te ja komma fram ... man vill ja som slå nån sorts rekord å förstås. Jaa. Å då var man tränad te cykla å, då var man tränad på lite grann av varje. Hur dom ä människor nu för tiden, dom är dåligt träna. Dom åker bil. Jaa.

- Var ni många syskon hemma?

- Jaa, vi var åtta stycken. En är dö som hette Lasse, han är begravd i - han var fyra månår när han dog - han är begravd i Gnarp kyrka han. Så han - jaa - han har vare näst mäg han utav pojkarna. ... är ju fem år yngre än mäg han, men han ha vare - jaa, var han tre år yngre ... ja minns ju lita av'en då han låg i kista. Då visste vi inte precis va hä var för la. Vi hade väl inte precis någon sorg ä, vi var ju för liten. Jaa. Å dä stugas då, storbygginga kalla dom ... på Gnarp bruke, storbygginga kalla vi. Ho ska stå kvar än ho. Dä bodde sju familjer i de där stuga. Jaa. Då jag var liten. Vi var sju stycken som bodde där. Jaa. Å ho ska stå kvar. Å jag skulle gärna vill dit en gång till ... ä fäll kanske inte nå folk som bor kvar som ja känner igen ä ... men hä skulle vara rolit å se där man ä född. Jag är ju född där ja. Skulle vara rolit å se. Jaa. Har inte vare dit sen vi flytta. Å jag var sex år då vi flytta. Jaa. Jaa, då körde ja ju åv mej bene där då i Gnarp, när jag var sex år. Då tog - då var'e en pojk till som körde åv sej bene i skidbacken, å han tog dom å for på lasarette mä. Å då tänkte farsan å morsan att ja skulle åka mä å samma skjuts på lasarette. Men jag sa ifrån ja, å grina mej från de där ja. Å dom var fäll svag för mej förstår ja, för ja fick ju som jag vill dä på slute. Men då var'e ju dä att - då så - då måste dom ju göra nånting åt bene, för dä var ju åv dä. Då var'e en gubbe oppe i Gällsta, en by som hette Gällsta en halv mil ifrån Gnarp bruk. Då var'e en gubbe som spjälka benbrott, å då så ... då snickra han träskiver, smalle träskiver, åsså gjorde'n hål i dom så var'e e rem som löpte igenom de där då å drog åt på dä vise då. Å - ja minns ja då vi komma dit, då sa han att nu får ni hålla i'n bra sa han, för då skulle dom rätta isär benpipa serru, för då kommer å göra ont dä sa han. Å ja minns va han sa, å pappa högg i å höll i mäg riktigt, men ja kläckte inte ur mäg ett dugg sa dom, men ja klöste pappa bra, för hä gjorde ont. Men dä knäckte inte nånting ur mäg. Jag fick då väldigt beröm sen. Men tänk att dom laga bene. Hä vart perfekt dä. Så då den andra komma ifrån Hudiksvall, då var jag oppe å halta å geck ja. Halta gjorde ja då jag komma hit te Skärås å än, lite granna.

- Så det fanns gubbar som kunde klara av sådant där?

- Jaa, dä fanns - dom har klara opp dä sen gammalt tebaks å. Dom har klara sej mä sånda där gubbar å gummer. Vi hade ju ena som vi kalla för Sjöbo-Margit å som var väl alla tiders. Sjöbo-Margit ... ho laga dä dom gick bet mä på lasarette hon. Ho laga en man som hade en - ett svulst, som han va på lasarette. Ho viste'n på lasarette ho, å sa att han hade en svulst, å han for dit, å dom fick inte tag i'n. Då kom han tebaks, å så sa han dä, jag hade ingen svulst. Dom sa dä på lasarette. Visst har ni dä, sa Sjöbo-Margit. Men ska jag lära rita ut på magen var han sitter norst då, sa Sjöbo-Margit. Dä är ni nog tvungen å göra, sa han, om dä finns någen, men dä tvivlar jag på, för

dom sa på lasaretta att ja hade ingen. Men då han körma på lasarette å röntga om'en, då satt en där svulsten denna där ho hade rita på magen. Så säker var ho. Har ni inte hört talas om Sjöbo-Margit i? Joo, ho hade väldit mä folk ... var dit jag å, inte för mäg, men ja följde e syster dit för ho hade dålige öger ho. Stina, som ä gift å som bor i Stockholm. Jaa. Hon var enastående Sjöbo-Margit, men ho då nu. Har väl vare över hundra år om ho har leva förstäs.

- Hon kunde litet av varje hon?

- Kunde lite utav varje ho.

- Det fanns väl sådana som kunde stä blod och sådant ?

- Dom påstår att dä fanns dä, att dom kunna stä blo. Vi hade en som vi kalla för Sjö-Junkarn ... han kunna stä bio. Han städde blo ... man behöva inte fara dit ... han städde när han var hemma han. Å dom påstog att de där å bluff, men de där är rena sanninga, dom har stä blo så mycke så ... jag har ju hört dom har berättat, att dom har stätt blo. Jaa. Å knepit dä å. Jaa. Men dom kan göra dä ...

- Var det mycket vidskepelse förr då?

- Ja, mycke mycke viskepelse ... skrände ju de som var yngre å, som småbarn som satt å lyssna på när dom berättat. Ja sått ju å berättat minns ja i en granngård i Skärås som heta Norells, väldit snällan kär var'e nog, å likaså ho, dom var ju snälla allihop ... dom har ju e pojk å e flicka mä som lever än. Å ena flicka drunkna ... i Skäråssjön. Å så en till som heta Johan Rönnkvist, han drunkna å låg på sjöbotten dan efter ...

- Det där satt dom och berättade, sade Ni?

- Ja dä satt dom å berättat historier som var så hårresande. Ja minns vi hade e liten väg imilla Jansela heter gården där ja bodde, dom kalla de där för Jansela ... i alla fall så, där var'e stenit, å jag sprang dä ibland så ja blödde - barfot - ja blödde i tåa när ja kom hem. Var oppratad av såna där historier så man var dörädd då man skulle spring hem då dä var mörkt. Jaa. Dom var snäll, snällan människor. Var vidskeplig.

- Men vad var det dom berättade för sorts historier då?

- Ja dä var olika historier dom berättat ... olika slag ...

- Trodde dom på sådant där själva?

- Ja dom trodde på't. Trodde absolut, trodde på'et. Men - jaa, då trodde vi förstäs naturligtvis på, vi som var små. Vi trodde ju på de där. Dä var så där. D'ä nog en sak som ni inte har hört dä å - dom kallar dom för utbölingar, utböling, men dom sa utbölingar. Dä var på dä sätte dä att dä var i Lingåsen. Där stog jag hemma å de är - Skäråssjön han är en fjärdel lång han åt alla håll han. Å jag har vare uta jag på kvällen å komma hem då omkring etti'n, å så feck jag höra va väldit hä grina rätt över, å hörde dä så gräuslöst väl över hela sjön ... hä grina i bergkanten där, på ett ställe som heter Lärse. Å ja tänkte, men va i jessenamen är'e nu dä, tänkte ja, jag stog å lyssna å hörde på de där länge. Å inte sluta dä. Hä bara grina. Jaa - då berättat jag de där när jag komma in hemma då ... berättat jag att jag hade stätt å lyssna på de där. Sa dä geta vara barn sa jag som var illa ute sa jag, för att - jag nästan fundera på att jag skulle ta cykeln å fara dit jag sa jag, men dä sluta då sa jag. Jaa, sa dom hemma, inte var'e riktigt ... för d'ä en utböling de där sa dom, dom har hört'en förr. Ja utböling, va är dä för la sa jag. Ja de är - dä går till på dä sätte att de är - dom har mörda nå barn å gömt'e. Å på dä vise så kallar dom för utböla. Å på dä vise så - när'e har gått sju år - om'e är vidskepelse dä vet jag inte, men dom berättat så där för

mäg, sen dä har gått sju år, då hörs de där. Då börjer de där. Då får dom - då hörs dä var de där morde har skett nånstans å var'e finns, för på dä ställe så blir den där utbölingen. Så berätta dom för mäg. Å så påstog dom allihopa att dä var. Men dom berätta ju mycke. Dä var tok å ... dä var utböling dä å då dom fick höra då dom var på ett ställe å dansa. Å så feck dom höra ett barn under dansgolve. Dom berättade de där. Å då så låter de där - om dä inte vare för saxa så skulle ja vara oppe å dansa, skulle den där utbölingen säga. Jaa ... när dom börja på si etter dä där så fick dom tag i ett barnsom har lega nergrävd där under dansgolve. Hä berätta dom. Ja bara berättar som dom berätta för mäg som jag hört då jag var liten. Sånt där hade dom för sej ... jag har ju hört själv den där utbölingen i Ringåsen jag, den där ungen som grina. Å jag var inte nå rädd, dä var ljusa sommarnatta å. Ja var inte e dugg rädd i. Jaa, märkvärdit ...

- Kunde man inte göra något åt det där då?

- Nä jag berätta de där ja å dom sa dä var en utböling, men inte hörde ja talas om att dom leta igen'en ä.

- Man kunde inte stoppa det på något vis då?

- Nää. Ja men dä har kanske blive slut sen dom har fått tag på sen. Jaa. Berätta dom. Ja dä har bruka blive slut sen dom har fått tag på dä sen. Jaa. Dom har ju fått tag på en del ställen. Å då vart dä slut sen dä vart uppdaga se. Jaa. Å om de där ä nå fabler, men dä jag hörde, dä var inge fabel, för jag hörde dä jag hörde. Jag hörde dä var ett barn som grina jag. Å jag kunna inte höra - fanns inte nån människa som bodde heller dänne se, rätt över. Fanns ju inge folk där ä, rätt över. Men längre till höger där i Karlmansbo ... där är min far född - dä var långt ifrån dä ... så dä var inte nå folk som jag kunna höra i.

- Har Ni hört talas om någon som kallas för "stjälbrännare"?

- Jag tror jag har hört talas om'e. Men jag vet inte va dä är för nånting i.

- Det skulle vara någon som gick och mätte upp gränser mellan ägor, som gick igen och man kunde se och höra.

- Jaa - ja, dä kan ju hända. Jaa. Dä var ju mycke sånt där. Dä var ju mycke som man inte har klart för än ... än i dag som man inte vet var'e var för la som man var mä på själv. Men ja vet inte än idag va hä kunna vara för la.

- Dom säger ju att många kolare blev väckta på natten?

- Jaa, dä vart dom. Dom vart väckt ... för dä vart då jag. Men om dä var i sömnen som jag låg å drömde, men väckt vart jag å ut gick jag å i brann stog mila å. De där ä rena sanninga dä. Jaa. Så dä är dä inte nå lögn ä. Å dä kan ju hända att dom låg å va spänd själv å tyckte att dom vart väckt. Dä kan inte jag svära på heller att dä kunna vara på dä sätte. Men väckt blev dom, mer än en gång å som jag vart väckt. Men då var man inte rädd å gå ut i.

- Nej, det fick man inte vara då.

- Neej, man va inte heller, inte nå. Då tyckte vi bara dä var bra. Jaa. H'ä mycke kolhistorier, oj oj oj va mycke kolarhistorier d'ä om man skulle berätta, av olika slag. ... mest om kolningen ja ... var ute båda natt å dag - ömse bergskrever å bergknallar å överallt. Ja dä har dom fått vare. Men dä var ett bra liv, den där kolningen ho var bra på dä sätte ho att man fick gärna inte lungsot inte den som höll på mä kolningen. För de där sote dä lag sej på lungan, å dä rena lungerna, dä ä absolut säkert dä. För jag vet då vi komme från kolskogen å har rive ut å var klar å allting så gick vi å kråsa i flere vecker.

Dä lössna. Då lossna sån där slam som man hade på lungerna, å då var bara hälsosamt. Så dom fick gärna inte lungsot i ... nog var de väl dom som fanns, men då var dom väl inte så gränslöst mycke i sote, var dom i sot, förstår du, då - då var väldigt bra hä. Jaa.

- Var dom mycket sjuka annars förr då?

- Neej, inte ovanligt.

- Ni hade ju långt till läkare när ni bodde i Skärås.

- Jaa. Spanska sjukan låg man i. Då var man sjuk. Då var man rektit sjuk. Då slog olika, men vi låg inte nån i våran familj vi, men dom dog runt omkring oss. Men vi klara oss vi. Hä stog åt huve på mej. Så hä var - hä var ... ja tyckte att hä var en som hålla på dra håre av mäg jag så att jag tog å höll i mä båda händerna förstår'u för han drog. Å då var jag vaken. Hä stog åt huve på mäg, men på syster då, Karin, stog'e åt bröstet på. Ho var sjukare än jag ho. Vi låg allihop i våran familj. Men då var ingen som dog i. Nej. Men väldigt mycke folk som dog. Då var fem lik en dag från Strömbacka, en söndag från Strömbacka. Å då var varenda helg hä, men då var fem stycken som dog i samma familj ... ja, hämska saker.

- Vad gjorde ni för att bota er mot det där då?

- Ja, ingenting. Nää. Ja var - då jag skulle fara ner ja, dom var sjuk alltihop, då var'e en som - dom kalla'n för Kyrkholms-Junke ... å han var väldigt sjuk. Han var gift mä e faster te mäg som heta Karin, faster Karin. Å han var gränslöst sjuk, han hade dubbelsidig lunginflammation, å då så komma dom ... å så villa dom att jag skulle fara. Jag var ju bara ung ja. Jag skulle fara etter läkrarn på natta då. Ja, jag for ja, å mörkt var'e som i en säck, å inte fanns'e nå lyse eller nånting ... jag kommer då äntligen fram i - på Johannesberg då å då var klocka tre på natta, när jag komma fram. Å då villa jag få läkarn. Å då var läkarn ute på besök, men så kom han hem medan jag var där å vänta. Då berättat jag för'n att jag hade vare där så å så länge å vänta på'n å han låg i dubbelsidig lunginflammation. Jaa, sa han, då blir väl inte nå annat sa han, än jag - jag är trött, sa han, men jag måste iväg ändå. Men så komma då telefon ifrån Hedvigsfors. Då var växel hos Lindman där då ... eller om då var hanses fru som hade sjukna. Då våga inte läkarn nå annat än han for dit. Jaa, ni ser nu sa han, nu vågar jag inte nå annat än jag måste åka dit fast jag skulle ha vare te Skärås sa han. Men jag vågar inte neka dom sa han. Men, jag vet, sa han, jag har ju vare te den där mannen förut, å jag vet va jag ska kunna ge'n. Jag kan inte ge'n nå annat om jag kommer dit själv heller sa han. För han har ju dubbelsidig lunginflammation. Jag skicker hem de här dropparna sa han. De är de sista jag kan ge'n, å jag kan inte ge'n nå mer om jag åker dit själv heller sa han. Då var ju sant. Jaa, då jag kommer hem tebaka jag då låg'en där å då stog fradgan kring mun på'n å bröstet geck på'n så gränssande löst, å vitögen bara synas i'n å va han plågas. Ja, då feck'en utav de där dropparna, tog jag droppflaskan jag då. Ja, han sa läkarn att hjälper inte de här sa han, då är'e ju döden sa jag, de är de sista hoppe som finns så är'e de här dropparna. Å då hade'n bror hanses som var där, han hette Lars ... du dör väl inte ifrån oss Junke sa han. Ja, hä ser inte bättre ut svara han, jag stog å lyssna på alltihop, jag såg allting jag. Å han dog inte när jag var där å. Men när jag skulle fara hem ... börja på bli dålig ... å då skulle jag runt omkring hela Skäråssjön hem. Då geck ju jämt då så att jag åka på knäna när jag komma in i köke, så jag gick på knäna in i köke, då var jag färdig å gå å lägga mej. Då åka jag dit. Å då fick jag ligga länge länge.

Å sen hade ja känning av'et i halvt år bakefter ... På slutändan var dä alldeles som jag skulle haft miljoner kusar emilla skinne å magen, som bara snodde, bara snodde. Dä var som dä skulle vara tusentals kusar. Men dä var jag ju uppe å va i farten, fast jag örka inte, men ja kände de där. Men hur'e var så vart dä en storan böld, väldigt storan böld. Å så gick'e hål på en där. Sen vart de där försvunne. Jaa. Dä var fäll var förstår jag fäll, de där, som skulle ut se å - kändes så där. Dä var spanska sjukan. Dä var en ohygglig sjuka. Ho tog lika mycke folk som krige. Å dä var ju nittonhundraarton dä. Jaa. Jaa.

- Jag tänkte fråga lite - Er mamma, hon hade väl ett tungt arbete hemma?

- Ja, dä hade hon, ho hade ju många barn, ho hade åtta barn å ho var - far var ju kolare han. Å dä var mycke jobb då förstås. Men dä var ju dä att ho bruka ju få ha hjälp. Piger, vi kalla på den tiden. Ho bruka ju få leja mycke hjälp, så att ho fick vara inne å liksom kommendera över dä mesta ... pigerne jobba dom då. Jaa.

- Var det vanligt att man hade någon i tjänsten så där?

- Ja, dä var dä, vi hade piger. Å dä var inte en piga så dyr, tie kronor i månaden. Kosta en piga. Så kunna dä få lite till mä, men dä var ju dä prise, tie kronor. Jaa. Var piger lite här å där då. Jaa.

- Lejde ni hjälp till jordbruket också?

- Dä bruka vi klara själv vi. Vi var arbetsamma nog, så vi geta klara lagårn å jordbruke.

- Inte vid slåttern heller?

- Näej, inte ett enda dugg, inte nå. Var'e inte nå annat som hjälpte så tog vi helgerma till hjälp, söndagarna. Ja minns ja var förbaska ja, när ja börja bli storan pojk, jag ville vara ute i farten jag. Kunna få vara himma på söndagarna så klocka var tolv om nättara iblann om dä var bråttom å va fint vär. Å ja hade räkna ut ja skulle bort på vallarna. Dä va bara te göra som dom sa då för tiden. Jaa. Men dä fick man inte. Men man villa. Men dä va bra.

- Hjälptes dom åt, kolarna i Skärås, om det var någonting ... ?

- Dä gjorde dom om'e vart nånting som'e vart frågan om, så hjälptes vi åt. Jag var då en gång å frågan en som hade kolninga i närheten hemma där. Å mila hölla på - ja vet inte, ho var väl dåligt gjord, för annars stjälpes dom inte ikull om dom är riktigt gjord ä, men ho var nog dåligt gjord, för ho börja på stjälpas ikull. Så då fick vi dit å hjälpa'n. Å dä gjorde viju förstås. Å hjälpte'n å fick rätta till'e å - men dä var väldigt mä jox innan innan vi ha fått ställa å hugge åv på en del ställen å vart kola på en del ställen å ... så på dä vise, på dä sätte så hjälpte vi varann, om dä var frågan om nå sånt. Jaa. För dä var ju lagarna. Ha haft sina lagar förut då i skogarna å i byarna, sine egna lagar som dom har haft som har vara bra. Jaa. Nej dä var jag mä på å. Två mord i Skärås, en skar dom ihjäl å en sköt dom ihjäl. En heta - dom kalla'n för Döbben, Vedmark heta han rätta namne, men dom kalla'n för Döbben, han bodde i Lännsjö. Hä var på Norells logen dä, närmsta grannar mä öss, på misommarhelgen. På den tiden så var dä - så var dä att dom skulle - byarna emilla var osams, dom skulle slåss, byarna emilla. Å då komma dom mä sina blypisker å boxhandskar å cykelkejer å dä vete fan allt dom hade som dom skulle slåss mä. Å knivar å. Å då komma den här på boarna då å skulle sta klå Skäråsarna, dä var Skäråsen den där logen ... jaa, dä vart - dä va Dellboa mä å, han heta ... han vart ju dömd till sex år han ... Den där Vedmark där å han - var ju förklara utav läkarn att han gick inte slå ihjäl han mä bessman heller. Han hade dubbla huveskåler. Å senerna var som rep på'n. Han var otroligt kraftig. Hä var en sån där urmänniska ... å han hade dom som ledare. Komma mä en liten lagoman spak han då som han komma å snodde mä in på logen. han skulle göra rent på logen då se.

Men hä geck rakt inte ... mädesamma han kom in då så var'e en som heta Timans-Junke som satt revolvern unner näsan på'n å tröck åv. Då börjas hä. Då börja en där ... hä geck inte nå länge hä förrän han hade en kniv intill magen hænna å stupa mot ryggbene. Så då fick dom bära ut han då å tog'en å åka på båten i Dellen, på Tarmen. Dom komma dit mä'n, men han dog där på vägen till Dellen. Då var den dä - dä var en misommarshelga dä. Sen var'e en annan helg, dä var inte misommar dä, då dom sköt en som dom kalla för Tjo-Anta. Han heta Anders Sundberg men dom kalla'n för Tjo-Ante. Han sköt dom. Han var jag mä å bar in då dom sköt han, för jag var gamlare då. Jag var yngre när dom skar ihjäl en där, ja feck int gå ja på logen då jag ä å titta, för jag var bara tölv år, så jag feck int gå dit. För på misommarn bruka dom få gå både ungt å gammalt när dä var dans, förut. Men jag fick int gå jag. Men en där gången då var jag sjutton år, så då gick jag. Då var jag ju mä. Han sköt dom. Han hade femtinie hagel hænne i lungan, åsså hade'n ett stänk hagel hænna över naveln. Jag såg han stälp å, jag var inte många meter ifrån när han stälp. Så vi sprang fram vi då å då hade han gevär själv å, så han sköt först själv han. Då slängde'n gevär över hanen, för dä var ju ... nu är'e slut mä Ante sa han å kasta geväre så han sköt på anner sia. Å då så sprang vi dit då ... bara ryckte lite granna i'n, var stendö. Så då tog vi å bar in'en då, dä var inte nå annan å gör, bar in'en på logen då. Så var'e en som heta Udd som vart skylt för de där. Å dä var han som gjorde't, han stog bakom knuten han å tjyvskö't'en. Hade en nyan huskvarna mä sa så ho gick bra. Å dä var inte mer än tjuge meter ifrån.

- Var dom så osams då?

- Han var väl inte nå precis osams, dom hade väl ingenting å hänga upp sej mot varann heller, utan dä skedde föll i fyllan å villan som dom säger. Dom skulle ju bråka. Så att - men då sprang ... som var mädd då, sprang ju hem. Dä var en till som var mä ... hä var på ett religiöst möte de där, var ett religiöst möte här ve Lars-Jons på logen hela dan. Pingstvännerna hade. Å dom slogs där hela dan. Precis hela dan slogs dom. De där tror du är e saga, men h'ä rena sanninga. Alldeles precis som jag säger var dä, alldeles. Jaa. Hä var religiöst möte men dom slogs där. Jaa. Så har'e gått här oppe i Skäråsbyn... var ju sex år när jag komma dit. Jaa.

- Jaså, det var så osams mellan byarna då?

- Ja, dä var på mode dä då att alle byar dom skulle slåss då mä varandra. Jahaa. Skulle klå varandra då, mäta. Jaa.

- Hade ni några bystämmor eller sådant i Skärås eller Frisbo för att komma överens om väghållning eller stängsel eller ... ?

- Dä hade vi. Vi hade både vägskiften etter dä större vägarna vill säga då. Så hade vi - jag hade ju ett då jag bodde i Frisbo jag. När jag komma dit då hade jag ju milla Strömbacka å Frisbo. Backarne där som börjer där, där hade jag ett skifte. Å då jag var i Skärås, dä hade vi ut genom Berga vi kalla då, som kommer ner te andre hålle, den vägen ... men då var ju jag för ung, så dä var jag inte mä å greja nånting på den vägen ä.

- Var det för plogning också de här skiftena?

- Plogning å så underhåll på sommarn å grusning å ... fick en ju göra själv förstås. Å så var'e visst - så var'e syn som komma å såg efter om'e var nog mycke. Å var dä då då så var dä bra då. Å dä var te häva på så man var skydda. Hä gjorde dä vi, för vi hörde då aldrig nå mer av'e nån gång ä.

- Hade ni en sådan där klubba som gick runt i byn?

- Jhadå, vi hade en sån där klubba som gick. Jaså du vet om dä? Ja, en sån där klubba... när'en fick en sån där klubba då visste en va en skulle göra. Joodå, vi hade ena vi å som geck.
- Var det i Skärås eller Frisbo det?
- Dä hade vi i Skärås.
- Och i Fönebo hörde jag, där hade dom stämmor där dom träffades och bestämde ... ?
- Dä hade dom, dom hade stämma där dä vart bestämmelser. Fast jag var ju för ung så jag var inte mä på nån stämma, men jag hörde farsan tala om'e dä var bystämmor. Jaa.
- Dom skulle väl stänga för kreaturen på skogen också, och hålla efter?
- Måste ju stänga. Va hagar å stängsel dä var å va roligt dä var när man hörde skäller överallt, överallt hörde man skäller. Fårskäller å koskääer å kalvskäller å hästskäller å pingler å getter å dä var - hä var musik överallt. Å va roligt dä var. Nu är'e så tyst, d'ä bara nån motorsåg som hörs å nå traktorer å sånt där. Men då var'e överallt, överallt precis. När ja geck - när jag var lillpojke - vi förlora en oxen vi som komma bort, å vi visste inte var han var å så fick vi höra i Skärås att han var på Bäcksvejerna. Å hä är långt ifrån Skärås å opp te Bäcksvejerna. Men vi gick dit en dag vi, mä farsan. Vi gick fram å tebaks på en dag efter den där oxen vi. Ja geck å körde på jag då, var lillpojke. H'ä långt ifrån Bäcksvejen å te Skärås. Å förbaskat långt hä.
- Så det hände att djuren kom bort sig då?
- Ja, dom kunna villa bort sä å komma mä andra djur si. Kunna komma å iblann så låg dom borte korna i skogen. Dom kalla dom för att dom var ovörn då. Ovörn sa dom. Dom hade dä - dom var rötig om ni förstår dä bättre. Rötig å ovörn ä väl däsamma dä. Vi hade dä uttrycke hälle i Bjuråker å Delsbo. Ovörn. Dom geck int hem då i, då var dom ovörn. Så har dom prata, så hade dom överallt här. Å då så var'e te gå å leta igen då ... oxar på skogarna iblann å som var folkelak å. Så jag minns en gång fick ja sitta oppe i en tall länge ja. Jag komma över ... tebaks å jag visste åv'en å jag skynda mä opp, dä var väl en gran ja, å där fick jag sitta nån timme tills han geck därifrån. Han geck närvarv å råma å koxa å vänta ner mä, men jag våga int gå ner. Joodå, dom hade oxarna då å dä var store tjurar iblann. H'ä ju rätta namne tjurar men vi kalla dom för oxar vi.
- Var det vanligt att ni hade tjur allihop, eller turades ni om att ha?
- Ja - på slutänna så vart'e dom hade som dom kalla för byoxar. Dä hade dom i byn då. Dä var olika olika år, dom hade varsin ett år då. Dä åre skulle den familjen ha byoxe å ett annat år var'e en annan familmilj som hade byoxe. Skulle finnas en byoxe i byn som dom kunne gå till mä sina kor. Dä hade vi. Så vi hade ju många såne där vi. Hade många gånger. Å en del var elaker å en del var snäller å - var olika. Så vart'e te springa för dom å då när man gick å leta korne, ibland fick man springa för såna där uslingar å.
- Dom gick lösa på skogen alltså?
- Ja, gick lös hur som helst. Jaa.
- Hur var det med veterinär då?
- Jaa, dä fanns ju vetrinär förstås, men dä var ju långt etter han. Dä fanns ju i Delsbo. Bjuråker tror ja inte dä fanns nån veterinär å. Dä var en i Delsbo ... å den fick vi ju anlita. Vi fick ju anlita han i Delsbo i Frisbo minns ja, feck vi anlita han nåre gånger, då ja hade jord å tocke där. Var te veterinärn nå gånger. Jaa.
- Vad tyckte Ni om att ha jordbruk då? Var det bra?

- Ja, bra.
- Skulle Ni göra om det igen?
- Jaa. Vi fick väl nån mat då. Å dä - dom får säga va dom vill, dom ska inte ljuga å säga att inte jordbruke löner sej, för dom rår sej själv å dä löner sej å jobba i jordbruke. Dä löner sej å ha jordbruk. Ja, dä hjälper inte ... en ska sköt om själv. Men man ska inte leja för alltihop, dä löner'e sej inte ä. Men h'ä väl desamma va man gör. Är väl desamma om man sköter sitt jordbruk som man har själv, eller gör nå annat. För te börja på leja för jordbruke se å betala de löner dom ska ha nu för tiden, dä går inte. Nää, dä går inte jordbruke ihop. Men - sköter man dä själv å inte har - ja då ska dom ha mycke, då ska dom ha gods då, stort jordbruk då som man inte hinner mä själv, dä måste man ju leja förstås. Men dom ger fäll mera avkastning å så jag tycker hä ska gå ändå jordbruke, men d'ä inte så gott å få reda på allting, för dom beskriver inte så precis heller, hur'e går ä. Å dä ä ju bar när dom ska deklarerera, för dom har mycke som dom kan krångla mä. ... men säger som en huggare i skogen, han får skatta för varenda öre han. För han har inte nånting å komma mä han ä, nå avdrag ä. Han kan inte komma unnan mä nånting han ä. Då han deklarerer ä. Han har ingenting å krångla mä, utan han måste skatta för varenda öre han. Men skillna mä en som har jordbruk, han har mycke han te falla tebaka på. Å d'ä inte så gött te kontrollera allting i, så dom kan ju travas lite på dä å. Ja, jag tror att dom gör dä, dä måste dom göra alla dom här ... jaa, h'ä mycke mycke här i världen. Jaa.
- Jag tänkte fråga - kommunikationerna upp till Frisbo där ni bodde där - gick det bussar till Frisbo och Skärås?
- Nää. Inte nå. Dä var cyklar dä. Dä var inte nå annat dä.
- Men det gick väl buss uppåt Strömbacka?
- På slutännan, dä gick'e - nä, inte bussar gick'e te Skärås nån gång, aldrig gått nån buss dit te Skärås, aldrig. Men ner te Frisbo, där gick ju bussar till exempel på sommarn nu då dä är semester då går'e ingen. Men sen skolan börjer då är'e skolbarn. Skolbuss, dä måste bussen gå. Men nu på semestern dä går'e ingen buss dit ä. Men på Strömbacka går'e en, dit går'e en buss ändå, fast dä ä semester å. Nån gång tror ja hä går dit nån buss på dan, en gång om dan tror jag hä är.
- När ni bodde i Frisbo, fanns det ingen förbindelse då?
- Dä var nog inte te börja mä åtminstone, men på slutändan så vart'e. Men te början så var'e inte nån buss alls. Dä fanns inte nå riktigan - dä fanns inte en väg så dä gick köra bil, inte när jag flytta dit. Fanns inte nån väg som gick köra på, nått å jämt man kom fram mä skottkärren man kallar ... en fjärtrilla nästan gick inte ... ja hade ju en sån fjärtrilla, man ... man kunna inte ha. Dä var ingen väg. Men sen då så byggde dom ju väg där, å sen förbättras'e unnan för unnan när jag var där, så på slutännan vart'e ju bra. Å på slutännan så gick'e ju buss ner te Frisbo å.
- Hur gjorde ni med mjölk från jordbruket då?
- Dä skicka vi på mejeri.
- Så det gick en lastbil då?
- Jaa, dä gick en mjölkbil vi kallar. Jaa. Hä gick för å slita sej mä å åka mä han å iblann se ... var man ensammen gick'e bra få åka mä'n. Då hade vi - skicka vi mjölka då te Delsbo då, var mejeri då i Delsbo förut. Nu tror jag dom skickar te Sundsvall ... Ja hade en förtilitersflaska ja som ja bruka ha full, å så bruka ja sälja mjölka då, resterande hemma, om dä var någen som villa köpa mjölk. För ja hade bra kor, ho var bra morsan å ge korna, dom fick väldigt kraftigan

mjölk. Så dom villa köpa mjölk av oss allihop. För dom bruka flyta av grädden då å kärna smör då när dom köpte mjölk av oss. Dom sa då själva åtminstone. Å då såg ja att då kunna vi göra. Ho var väldigt bra å ge korna, väldigt för djur sir du, obotlig för djur. Å ho griner än när ho ser såna där lagårdar å villa vara där. Jaa.

- Sålde ni smör också?

- Vi kärna, hade smör själv då, å så sålde vi då, smör då. Överlopps-smöre då sålde vi nere på affärn, i affärn då i Frisbo då, var'e affär där å då så - var ju olika då å - dom ville ha reda på vem dom köpte smör av å så där vidare ... en del ville dom inte nå gärna köpa av, å en del ville dom gärna köpa av. Men dom fick ju sälja sitt smör i alla fall ... då var ju en del som dom var lite jalu på...

- Hur var det med postgång upp till Frisbo då?

- Hä var dåligt mä postgången te börjas då, men så ordnas då mä postgången å så då vart varenda vecka - jaa, på slutändan var'e ju varenda dag. Då var ju Aina vi kallar som körde posten varenda dag till Frisbo - varenda dag.

- När ni kom dit, hur var det ordnat då?

- Då var'e dåligt ordna mä posten, men då komma den ju på affärn, posten. Hämta posten på affärn då. Jaa. Men nur har dom ju bättre ordnat för nu har dom ju postlåder överallt, så nu är'e bra ordnat. Så då har gått fram å blive bättre å bättre å bättre allting. Både - ja för djur vet jag inte ... människorne är'e mycke bättre för, men för djur är'e sämre. Dom driver dom så väldigt, dom ska ju bara tävla ... d'ä djuren som får sitta emilla alldeles obotligt. Jaa.

- Är människorna lyckligare nu då, tror Ni?

- Då är dom nog inte. Dom var nog lyckligare ändå, dom var lyckligare när dom var ganlare, dom hade då lugnare på nå sätt. Dom var inte så jäktade på allting. Då så jäktat mä allting nu. Då var inte sånt jäkta som då är nu i. Då geck så småningom. Ja tror att människor mätte lika bra då som dom gör nu. Fast då är ju mycke mycke bättre. Inte skulle man villa ha - inte villa man ha igen den där gamla tiden heller ä. Nää, då villa man inte. För nu är'e ju ordna. Du ser d'ä ordna mä allting. Du ser till exempel va då är ordna för de gamle, pensionärer å så där vidare. Pensionärsbostäder å pensionärshem, som inte fanns då, gammalt tebaks. Å kunna väl aldrig drömma om att då skulle bli så här. Då här har man ... men man får lov å hålla mä att då har gått fram någe alldeles obotligt. Jaa, man vill inte ha tebaks gammeldagarna, då vill man ju inte. Så att då - jag tycker då är bra jag. D'ä lite olika hur dom har då. En del - vi säger en som har sån här pensionärslägenhet å han får bostadstillägg - då blir'e inte många kronor han får satsa på ett helt år te bo i en sån där lägenhet i. Men serru jag har inte ett enda öre av nå slag ja, å inte har jag nå pengar heller. Å jag får inte nå. Jag har lagt in tre gånger. Avslag varenda gång. Jaa. Å jag har skrive dom å, men - då går ju inte naturligtvis. Men då har ju vara då å vi har vare sambeskatta, ho har jobba ho. Har jobba ho, men nu har ho inte jobba nånting på ett helt år. Men än så gäller'e fäll de där hon har jobba, för jag har ju deklarerat för i fjol, å hä gäller fäll. Men sen då - å nu är vi ju ... så nästa år - vi är särbeskatta nu å förresten. Då går'e inte komma unnan, då måste dom få bostadstillägg. Jag har sett många henne nu jag som bor här i Iggesund. Ja vet, jag är oppfödd lame dom ... men dom har vare i ... å vare grannar mä mej, å ja vet hur dom har haft'e. Dom har inte haft maten för dan. Hur har dom nu då? Nu har dom så fint ... dom har pension då både

stycken å så har dom bostadstillägg. Å sköter dom sej så behöver dom - om jag säger alldeles som jag tycker. Får dom bostadstillägg å dom ä två stycken å får bostadstillägg, så behöver dom inte göra av mä allti-hop inte. Hä beror sej på dä. Vill dom så kan dom göra av mä, dom kan göra av mä mer å om dom har, men dom klarar sej gott å väl. Förbaskat bra. Men ja har aldrig fått ett öre av nåt slag ja, dom bara tar. Dom tar preliminärskatt å av utåv mäg, fast ... å dom säger att jag ska få igen dä sen dä har gått två år. Men dom säger att dom ... men dom tar preliminärskatten. Så dom tar preliminärskatt varenda gång jag får pension jag förstår du, tar dom preliminärskatt på sedeln. Å nu har en där Bodin ifrån Mölnbo som har hand om de där ... å han sa dä att hä var ju fel sa han. Hä skulle ju inte - dä har ju Bodin tage på sej att ... ja men va tar ni dä för då sa jag. Jamen ni får ju igen dä sa han. Ja, sen de har gått två år. Ja men va är'e för idé betala igen om två år, vet inte om jag lever sen de har gått två år sa jag ... Nej men de efterkommande sa han. Ja men va fan sa jag, man ska fäll inte ta utåv pensionssedeln sa jag för de efterkommande sa jag, utan d'ä fäll pensionärer som ska ha sa jag...